

23- Dîvân-ı Mesâbîh¹ adlı eserde birleşik fiiller**Gökçenur AKBOĞA²****APA:** Akboğa, G. (2021). *Dîvân-ı Mesâbîh* adlı eserde birleşik fiiller. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 358-377. DOI: 10.29000/rumelide.1036561.**Öz**

Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas'a ait *Dîvân-ı Mesâbîh* adlı eser Klasik Osmanlı Türkçesi dönemine ait bir eserdir. Müellif nüshası olduğu anlaşılan eserde tamamlanma tarihi hicri 1036 (M. 1627) olarak verilmiştir. Şuara tezkirelerinde adı anılmayan Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas hakkında fazlaca bilgi bulunmamaktadır. Şiirlerinden IV. Murad devrinde yaşadığı ve Halveti tarikatı şeyhlerinden Alim Sinan Efendi'nin halifelerinden olduğu çıkarılmaktadır. Eserleri dini içeriklidir. Şiirlerinden Arapça ve Farsçaya hakim olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında yaşadığı yer, ailesi, doğum ve ölüm yılları hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu çalışmada, *Dîvân-ı Mesâbîh* adlı eserdeki birleşik fiiller tespit edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır. Türk Dili sahasında birleşik fiil konusunda bir sınıflandırma karmaşası mevcuttur. Bu konuda farklı tasnifler yapılmıştır. En temel farklılık bir isimle bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiillerin bir başlık altında incelenip incelenmediğidir. Türkçede yabancı kökenli isimleri fiilleştirmek için birleşik fiillerden yararlanılmaktadır. Ele alınan eserde de bu tutum yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Eserdeki birleşik fiiller; isim+ asıl yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller, tasviri fiillerle kurulan birleşik fiiller, sıfat-fiil+yardımcı fiille kurulan (karmaşık) birleşik fiiller, anlam kaymasına uğramış deyimleşmiş birleşik fiiller olarak incelenecektir.

Anahtar kelimeler: *Dîvân-ı Mesâbîh*, Kuloğlu, birleşik fiiller**Compound verbs in *Divan-ı Mesabih*****Abstract**

Divan-ı Mesabih, which belongs to Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas, is a work belonging to the Classical Ottoman Turkish period. The completion date of the work, which is understood to be the copy of the author, is given as 1036 Hijri (M. 1627). There is not much information about Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas, whose name is not mentioned in the biographies of the poets. It is deduced from his poems that he lived during the reign of Murad IV and that he was one of the caliphs of Alim Sinan Efendi, one of the sheikhs of the Halveti order. His works are religious. It is understood from his poems that he mastered Arabic and Persian. Apart from this, there is no definite information about his place of residence, family, birth and death years. In this study, the compound verbs in *Divan-ı Mesabih*, which was written in the Classical Ottoman Turkish period, will be determined and evaluated. There is a classification confusion about the compound verb in the field of Turkish Language. Different classifications have been made in this regard. The most basic difference is whether compound verbs formed by combining a noun and an auxiliary verb and compound verbs that are fused in meaning are examined under a single title. Compound verbs are used to make nouns of foreign origin in

¹ Bu eser, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktora tezi olarak hazırlanmaktadır.

² Arş. Gör., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (Bayburt, Türkiye), gokceapan@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4199-780X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 17.11.2021-kabul tarihi: 20.12.2021; DOI: 10.29000/rumelide.1036561]

Turkish. This attitude is widely used in the work which is studied. In this study compound verbs; compound verbs formed with noun + main auxiliary verb, compound verbs formed with descriptive verbs, (complex) compound verbs formed with adjective-verb + auxiliary verb will be examined as idiomatic compound verbs that have undergone semantic shift.

Keywords: Divan-ı Mesabih, Kuloğlu, compound verbs

Giriş

Diller zaman içinde değişip gelişmeleri sebebiyle bünyesine yeni kelimeler katma ihtiyacı duyarlar. Yeni kelime ihtiyacını da çeşitli yollarla karşılarlar. Türkçede sözcük yapma yolları konusunda farklı görüşler ortaya koyulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir:

Ergin dilde yeni varlık ve kavramları karşılamak için yabancı kelime alma, kelime diriltme, derleme, kelime yapma, kök ve gövdelere yapım ekleri getirme yollarına başvurulduğunu ifade eder (1994, s. 202-208).

Sözcük türetmek ve sözcük haznesini genişletmek farklı kavramlardır. Var olan sözcüklerin anlam ya da yapılarını değiştirmekten ibaret yöntemler sözcüklerde anlam genişlemesi, daralması, farklılaşması gibi olaylar meydana getirir. Sözcük türetmek ise bir varlığın adlandırılması için anlam ve biçim açısından ilk şeklin ortaya konmasıdır. Ekleme, birleştirme, örnekseme, ses değiştirme sözcük türetme yöntemleri; türetme, derleme, ödünçleme, eğretilme, özel adların varlık ya da kavram adı olarak kullanılması ve kısaltma ise sözcük hazinesini geliştirme, zenginleştirme yollarıdır (Alibekiroğlu, 2007, s.37-45).

Eker ise dillerin söz varlığını geliştirme yolarını, 1. Türetme, birleştirme, ödünçleme yapma, 2. Sözcüklerin sınıfını değiştirme, 3. Anlam değişiklikleri yapma şeklinde sıralar. Belli başlı sözcük türetme yolları ise 1. Kalıplaşma, 2. Türetme, 3. Birleştirme, 4. Karma, 5. Kısaltma/Akronim 6. Derleme, 7.Tarama ve diğer (Anlam kayması, Ters türetme, Uydurma, İşlevsel değişim, Ödünçleme) olarak sıralamaktadır (2013, s.314-322).

Birleşik fiil kavramı

Birleştirme yolu ile kelime yapımı Türkçenin söz varlığını zenginleştirmek ve kelime türetmek için en sık kullanılan yöntemlerindendir. Kavramları, nesnelere karşılamak için birleşik adlar yapıldığı gibi hareketleri, oluşları karşılamak için de birleşik fiil yapma yoluna gidilir. Türkologlar birleşik fiilleri şu şekilde tanımlarlar:

Korkmaz'a göre birleşik fiiller, "Bir ad ile bir yardımcı fiilin, iki ayrı fiilin ya da ad soylu bir ya da daha fazla kelimenin esas bir fiille birleşmesiyle ortaya çıkan ve bir kavrama karşılık gelen fiillerdir." (2007, s.150).

Ercilasun birleşik fiilleri, "Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas; anlamca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmektir. İster iki tarafı da fiil olsun, ister bir tarafı isim bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, tek bir kavramı karşılar." şeklinde tarif etmiştir (2014, s. 72).

J. Deny ise birleşik fiili “Türkçe veya yabancı bir isimle onun yanına gelen yardımcı fiilden oluşmuş fiillerdir.” diye tarif eder (2012, s. 448).

Türk dili sahasında birleşik fiil konusunda sınıflandırma farklılıkları mevcuttur. Çoğu çalışmada bir isimle bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşan birleşik fiiller ve anlamca kaynaşmış birleşik fiiller bir başlık altında toplanmıştır. Yardımcı fiille oluşan birleşik fiillerde fiiller esas anlamını korurken, anlam kaymasına uğramış birleşik fiillerde kelimelerden en az biri gerçek anlamını kaybeder.

Birleşik fiiller üzerine yapılan çalışmaların bir kısmında yardımcı fiillerin birleştikleri kelimelerin türlerine ve kelime soylarına vurgu yapıldığı görülmüş; bazılarında da yardımcı fiil ile meydana gelmiş birleşik fiillerin yapılarıyla ilgili incelemelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Çoğunlukla yapı bakımından ele alınan bu konu son zamanlarda anlama yönelik dikkatlerle de incelenmeye başlamıştır (Şişman, 2019, s. 232).

Zeynep Korkmaz; birleşik fiilleri şu şekilde dört gruba ayırır: 1. Bir ad ile et-, ol- yardımcı fiillerinin veya esas fiil olma dışında yardımcı fiil olarak da kullanılan bul-, eyle-, kıl-, yap- fiillerinin birleştirilmesi yoluyla kurulan birleşik fiiller, 2. Birinci fiilin bir zarf-fiil şeklinde olup ona bitişik yazılan bil-, ver-, dur-, yaz-, gel-, gör-, kal- gibi yardımcı fiillerin birleşmesinden oluşanlar, 3. Bir sıfat-fiil ile öncelik, başlama, ve niyet gösterme işlevlerindeki ol- yardımcı fiilinin birleşmesinden oluşanlar, 4. Anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiiller (1998, s. 3-5).

Leyla Karahan; bir hareketi karşılayan birleşik fiiller, bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller olmak üzere ikiye ayırır (2004, s. 73).

Hanifi Vural ve Tuncay Böler birleşik fiilleri bir isim ve bir yardımcı fiilden yapılanlar, bir sıfat-fiil ve bir yardımcı fiilden yapılanlar, bir fiil ve bir yardımcı fiilden yapılanlar(tasvir fiilleri), anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller olmak üzere dört grupta inceler (2012, s.244-247).

Süer Eker birleşik fiilleri tasviri eylemler, adla yapılan birleşik eylemler olarak iki alt başlıkta ele almıştır (2013, s. 360-361).

N. Hacıeminoğlu; birleşik fiilleri isim+yardımcı fiil, fiil+tasviri fiil, isim+ fiil teşkili birleşikler olarak sınıflandırır(2016, s. 300).

Haydar Ediskun, “birleşik fiiller” başlığı altında birleşik fiilleri dörde ayırır: Birinci öbek (yeterlik, tezlik, sürerlik, yaklaşma, beklenmezlik, gereksime, yapmacık fiilleri), ikinci öbek (başlatma, bitirme, davranma fiilleri), üçüncü öbek (isim kök ya da gövdesine bir kelime ile et-, eyle-, kıl-, buyur-, ol-yardımcı fiillerinde biriyle oluşan birleşik fiiller), dördüncü öbek (anlamca kaynaşmış birleşik fiiller)(1992, s.228).

D. Akbaba *Türkiye Türkçesinde Yapısında İsim-Fiil Bulunan Birleşik Fiiller* başlıklı makalesinde birleşik fiilleri genel olarak 1. İsim+yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller 2. Fiilimsi +yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller olarak ele alır. Fiilimsi ve yardımcı fiilden oluşan birleşik fiilleri zarf-fiillerle, sıfat-fiillerle, isim-fiillerle kurulanlar olarak üç alt başlıkta inceler. İsim-fiil ve yardımcı fiilden kurulan birleşik fiilleri yapıca zarf-fiil kuruluşunda olmamaları sebebiyle tasviri fiiller arasında değerlendirmenin doğru olmayacağı görüşündedir (2007, s.83-93).

H. İbrahim Delice birleşik fiiller için *fil öbeği* terimini kullanır ve birleşik fiilin asıl fiille mi yoksa yardımcı fiille mi kurulduğuna bakarak şöyle bir sınıflandırma yapar: 1. Bir yardımcı fiil ile kurulan fiil öbekleri (a. Yabancı isim + yardımcı fiil yapısında kurulanlar b. Fiil+zarf-fiil eki+ yardımcı fiil yapısında kurulanlar) 2. Asıl fiil ile kurulan fiil öbekleri (2016, s.24-28).

Bu tasniflerden daha farklı olarak bir tasnif de Hasan Karaca tarafından yapılmıştır. Karaca tasnifinde birleşik fiilin diğer fiiller gibi birleşik fiil bünyesinde görev alabileceği noktasından hareket ederek bir veya her iki unsuru birleşik fiil olan yapılara dikkat çekmiştir. Bir birleşik fiilin yardımcı fiil veya isim ögesi olarak başka bir birleşik fiilin içinde yer alabildiğini dile getirir. Buna göre kaynaklarda yer alan tasniflere ek olarak şu yapıları verir: 1. isim + birleşik fiil = birleşik fiil, 2. fiil + birleşik fiil = birleşik fiil, 3. birleşik fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil, 4. birleşik fiil + birleşik fiil = birleşik fiil. Karaca birleşik fiillerin sınıflandırılmasında birleşimin betimlemesini yapmanın ve formülünü ortaya koymanın en sağlıklı yol olduğunu belirtir ve yedi farklı birleşik fiil formülü vererek tasnifini şöyle belirtir: 1. İsim veya isim işlevli çekimli fiil + yardımcı fiil = birleşik fiil: zann / et-, kayd / ol-; gider / ol- vb., 2. İsim + asıl fiil = birleşik fiil (deyimleşmiş yapılar): kulak / as-, boynunu / bük-, çileden / çık- vb., 3. [Fiil + zarf-fiil eki] + yardımcı fiil = birleşik fiil: alı / ver-, tuta / bil-, akıp / dur- vb., 4. İsim + birleşik fiil = birleşik fiil: sarf / ediver-, pişman / olabil-, seyr / edip dur- vb., 5. [fiil + zarf-fiil eki] + birleşik fiil = birleşik fiil: sorup / durabil-, kala / kalabil-, çekip / gidiver, 6. Birleşik fiil (isim işlevli) + yardımcı fiil = birleşik fiil: saklanabiliyor / ol-, tartıverecek / ol-, okuyuvermiş / bulun- vb., 7. Birleşik fiil (isim işlevli) + birleşik fiil = birleşik fiil: çevirebilmiş / olabil-, yapabilir / oluver-, tutabiliyor / olabil- vb. (2021, s.263-265).

Bu görüşlerin hepsinden farklı olarak sunulan bir görüş de birleşik fiiller başlığı altında incelenen isim+yardımcı fiil şeklinde oluşan yapıların bir birleşik fiil oluşturmadığıdır. Turgut Baydar, diğer birleşik fiil türlerinde birleşimi oluşturan unsurlar arasında belirgin bir anlam ilişkisi bulunmasına rağmen bu tür birleşik fiillerde anlam ilişkisi değil, bir yapı birliği olduğunu dile getirir. Türkçede *et-*, *ol-* fiilleri müstakil fiiller olmalarının yanında *i-* fiili gibi yüklemleştirme görevi de görürler. *i- fiili ile ol-* fiili arasında eski Türkçe dönemi metinlerinden itibaren tespit edilen anlamın yanı sıra işlev birliği bu yapıların bir birleşik fiil olarak değerlendirilemeyeceğini, bunların yüklemleştirici olduklarını destekler (2013, s.56-65).

Çalışmada Dîvân-ı Mesâbih içerisinde yer alan birleşik fiiller tespit edilmiştir. Fiiller, İsim+ asıl yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller, tasviri fiillerle kurulanlar birleşik fiiller, sıfat-fiil + yardımcı fiille kurulan (karmaşık) birleşik fiiller, yapısında isim-fiil bulunan birleşik fiiller ve anlam kaymasına uğramış deyimleşmiş birleşik fiiller şeklinde sınıflandırılarak incelenmiştir.

1. Eserin Müellifi Kuloğlu, Hayatı ve Eserleri

Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas [?-1658] 17. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Bünyamin Taş, *Bâğ-ı Behişt* adlı doktora tezinde Kuloğlu'nun tahmini 1580-1600 yılları arasında doğmuş olabileceğini söyler (2014, s. 27). Kuloğlu'nun şuara tezkirelerinde adı geçmemektedir. Dini- tasavvufi eserler vermiştir. Eserleri şunlardır: Mevlid-i Nebî, Etvâr-ı Seb'a, Silsilenâme, Dîvân-ı Hümayûn, Bâğ-ı Behişt, Dîvân-ı Mesâbih.

Bursalı Mehmet Tahir *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde Kuloğlu'ndan IV. Murad döneminde yaşamış, Halvetiyye-yi Uşşakiyye şeyhlerinden Gelibolulu Âlim Sinan Efendi halifelerinden, âşık ve fazıl biri olarak bahseder. Mesâbih-i şerifi nazmen tercüme ettiğini söyler. Fakat eserde şairin ismi Kuloğlu Mustafa Efendi olarak verilmiştir (2000, s.146). Şairin adının geçtiği diğer eserlerde de ismi aynı

dönemde yaşamış Kuloğlu mahlaslı Mustafa adında bir halk şairiyle karıştırıldığı için yanlış verilmiştir (Taş, 2014, s. 28).

Kaynaklarda Kuloğlu'nun hayatına, ailesine dair ayrıntılı bilgilere yer verilmemiştir. Eserlerinden hareketle bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. *Dîvân-ı Mesâbih*'te "*Fahru's-suleha zübtetü'l-urefâ Hazret-i Seyh Sinan Efendi a'ni 'aziz-i men*" başlığıyla şeyhine bir medhiye yazmıştır. (*Dîvân-ı Mesâbih*, 1627, v. 3b) Divanda bu medhiye dönem padişahı IV. Murad'a yazılan medhiyeden önce yer alır. Bünyamin Taş *Bağ-ı Behişt*'te yer alan bazı beyitlerden hareketle şairin evlenmediğini ve Kuloğlu mahlasından dolayı da asker çocuğu olabileceğini belirtmiştir (2014, s. 28). Şairin aldığı eğitimle alakalı bilgilere de kaynaklardan ulaşılamamakla birlikte eserlerinden Arapça ve Farsçaya hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Ölüm tarihi olarak da Taş, *Divan-ı Hümayun* adlı yazmanın Beyazıt Kütüphanesi'ndeki nüshasının fevaid kaydından hareketle hicri 1068 (1657-58) tarihini vermiştir (2014, s. 32).

2. *Dîvân-ı Mesâbih*

Bu eser; Ferrâ el-Begavî [ö. 516/1122] tarafından yazılmış *Mesâbihü's-Sünne* isimli hadis kitabının Kuloğlu'nun şeyhi Âlim Sinan Efendi tarafından Türkçeye çevrilen metnin nazm edilmiş hâlidir. Kuloğlu *Dîvân-ı Mesâbih*'te Âlim Sinan Efendiye yazdığı *Fahrü's-sâlihâ Zübdetü'l-urefâ Hazret-i Seyh Sinan Efendi A'ni 'Aziz Men* başlıklı şiirde bunu açıkça beyan eder:

Meşâbihüh ol idi tercemânı
Sözidir cümle tibyân-ı meşâyih

Anuñ dürrini çün dizmek murâdum
Ola ol la'âl-i mercân-ı meşâyih

Ki neşrin nazm ile te'oyîd éderem
Çü şöhret bula Óunvân-ı meşâyih

Çü Hakk tevfiķ édüben ben za'Öife
Ola yârdımcı ruhân-ı meşâyih

Klasik Osmanlı Dönemi örneklerinden olan *Dîvân-ı Mesâbih* didaktik bir hadis kitabıdır. Eser başlangıcında bir besmele manzumesi, hazreti peygambere ve dört halifeye birer naat, Âlim Sinan Efendi'ye ve IV. Murad'a birer medhiye ve bir tazarru yer alır. Bundan sonra divanın bütününde hadisler verilerek açıklaması yapılmıştır. 289 varaktan oluşan eserin beyit sayısı 8480'dir. Şiirlerin tamamı aruz vezni yazılmıştır. Eserin büyük bir kısmı kaside nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Eser kasidelerin kafiye olan kelimesinin son harfine göre düzenlenmiştir. Her 29 harf için aynı vezin kullanılmış daha sonra yeni bir vezne geçilmiştir. 190. varaktan itibaren her şiir için farklı vezinler kullanılmıştır. Divanda 25 tane mesnevi kasidelerin arasına yerleştirilmiştir.

3.1. İsim+yardımcı fille kurulan birleşik fiiller (asıl yardımcı fille kurulanlar)

Bir isim ya da isim soylu kelime ile et-, eyle-, ol-, kıl- yardımcı fiillerinin birleşmesiyle oluşan birleşik fiillerdir. Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi* 'nde "bir fiil ile ondan önce gelen isim, sıfat, zarf cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelen fiiller" olarak tanımlar (2005, 159). Bu türdeki

birleşik fiillerde iki öge de esas anlamını yitirmez. İsim ögesi Türkçe olabileceği gibi yabancı kökenli kelimelerden de oluşabilir.

Karaağaç, isim + yardımcı fiil yapısındaki birleşik fiilleri incelerken et-, eyle-, kıl-, yap- yardımcı fiillerle kurulanları geçişli; ol-, bulun- yardımcı fiillerle kurulanları da geçişsiz birleşik fiiller olarak adlandırır. Bunların türemiş yapılarını ise eylet-, ettir-, eylettir-, oldur-, olun-, oldurt-, yaptır-, kıldır- olarak ifade eder (2016, s.272).

Divanda genellikle *ét-*, *eyle-*, *kıl-*, *ol-* yardımcı fiilleri kurulmuş birleşik fiil yapıları geçmektedir. Bu fiillerin dışında aslında esas fiil olan bul-, vér-, al-, çık-, git-, tut-, ur-, ér- fiillerinin de yardımcı fiil işlevinde kullanıldığı görülmektedir.

et- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: Eserde *ét-/éd* yardımcı fiili ile kurulan birleşik fiillerin sayısı oldukça fazladır. Bunların büyük çoğunluğu yabancı kökenli kelimelerle kurulanlardır. Bazı örnekleri şunlardır:

helāk ét- “mahvetmek, perişan etmek”, *hücüm ét-* “saldırmak”, *feth ét-* “ülke almak”, *ışlāh ét-* “düzeltmek, iyileştirmek”, *suāl ét-* “sorma, soruşturma”, *beyân ét-* “açıklama, bildirme”, *i‘lām ét-* “bildirme, anlatma”, *vefāt ét-* “ölme, hayatını kaybetme”, *‘arz ét-* “sunma, saygıyla takdim etme”, *ic‘tināb ét-* “kaçınma, sakınma”, *cihād ét-* “din uğruna savaşma”, *‘itāb ét-* “azarlama, paylama”, *kanına kaşd ét-* “canını almak isteme, öldürmeye niyetlenme”, *şerik ét-* “ortak koşma”, *katl ét-* “öldürme”, *uğurluk ét-* “hızsızlık yapma”, *sihr ét-* “büyü yapmak”, *‘urūc ét-* “yükselmek”, *hilāf ét-* “yalan söyleme, yanlış beyanda bulunma”, *izhār ét-* “açığa çıkarma, aşikar etme”, *halk ét-* “yaratmak”, *techiz ü tekfin ét-* “ölüyü yıkayıp kefenleme”, *tenāvül ét-* “yeme, içme”, *hıfz ét-* “korumak, saklamak”, *baḥş ét-* “hakkında konuşma, konu açma”, *cidāl ét-* “kavga etmek”, *taḳlīb ét-* “döndürme, çevirme”, *nefret ét-* “tiksinmek, nefretle dolu olmak”, *la‘net ét-* “Allah’ın merhametinden rahmetinden uzakta kalmak”, *beşir ét-* “müjdelemek”, *nezir ét-* “korkutma”, *‘ilm ü imān ét-* “çalışma ve iman etme”, *cūş ét-* “coşmak”, *idbār ét-* “talihsiz, bahtsız olma”, *ketm ét-* “saklama, gizleme”, *ilhāk ét-* “bir yere katma, ekleme”, *nażar ét-* “bakma”, *teḳāsül ét-* “tembellik etme, üşünme”, *ét meylā* “meyletmek”, *aḫz ét-* “almak, kabul etmek”, *i‘vicāc ét-* “dürüst hareket etmeme”, *ruhbāniyet ét-* “dünyadan elini eteğini çekmek”, *perde ét-* “örtmek, saklamak”, *teveccüh ét-* “bir tarafa yönelme”, *istifsār ét-* “sorusu soruşturma”, *hırāset ét-* “saklamak, korumak”, *tezekkür ét-* “Allah’ı zikretme, hatıra getirme”, *iktidā ét-* “uyuma, tabi olma”, *def ét-* “savma, kovma”, *ḥasf ét-* “ayın batması, ışığınin sönməsi”, *rüsvāy ét-* “rezil etmek”, *nüzül ét-* “inme, indirme”, *istimdād ét-* “yardım isteme, medet umma”, *sirāyet ét-* “geçme, bulaşma”, *rücu‘ ét-* “geri dönme”, *tecessüs ét-* “aslını araştırma, öğrenmeye çalışma”, *sa‘y ét-* “emek verme, çalışıp çabalama”, *istinād ét-* “dayanmak, dayandırmak”, *āḡuş ét-* “kucaklamak”, *ḍıḥk ét-* “gülmek, gülümsemek”, *duḫūl ét-* “girme, giriş yapma”, *iḫyā ét-* “ortaya çıkarma”, *taḫyir ét-* “tercih etme”, *nefḫ-i rūh ét-* “hayat verme”, *tezyin ét-* “süsleme, bezemek”, *intiḳām ét-* “öç almak”, *sürür ét-* “sevinmek”, *isrāf ét-* “lüzumsuz harcamak”, *ḫavāf ét-* “Kabe’nin etrafını dolaşmak”, *şadaḳa ét-* “sadaka olarak vermek”, *şıyānet ét-* “korumak, muhafaza etmek”, *yardım ét-*, *seyr ét-*.

eyle- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: eyle- yardımcı fiili metinde 1798 defa kullanılmıştır. Fiilin kullanımı büyük çoğunlukla Arapça, Farsça kelimelerle birleşerek kendini göstermektedir. Örnekleri şunlardır:

irsāl eyle- “göndermek”, *icāb eyle-* “gerekmek”, *vaşf eyle-* “övmek”, *teslīm eyle-* “verilmesi gereken şeyi verme, bırakma”, *işārāt eyle-* “mimiklerle gösterme”, *medḫ eyle-* “övmek”, *mest eyle-* “kendinden geçirmek”, *hevn eyle-* “kolaylık sağlama”, *‘azīmet eyle-* “sebatla yerine getirmek”, *ḳahr eyle-* “perişan etmek”, *farḳ eyle-* “anlamak, sezmek”, *taşḍiḳ eyle-* “onaylamak”, *şehādet eyle-* “şahitlik yapmak”, *pervāz eyle-* “uçmak”, *tā‘at eyle-* “Allah’ın

emirlerine uymak”, *perde eyle-* “örtmek, saklamak”, *nüş eyle-* “içmek”, *‘ibādet eyle-* “dinin emirlerini yerine getirmek”, *tażarru’ eyle-* “yalvarma”, *tenāvül eyle-* “yemne, içme”, *ziyāret eyle-* “görmeye gitmek”, *rivāyet eyle-* “bir olayı nakletme”, *hüsni-te’ dīb eyle-* “edeplendirmek, terbiye etme”, *iclāl eyle-* “saygı göstermek”, *terk eyle-* “bırakmak”, *muḥabbet eyle-* “sohbet etmek”, *teheccüd eyle-* “teheccüd namazı kılmak”, *men’ eyle-* “yasaklamak”, *tasfīye eyle-* “arınmak”, *cefā eyle-* “eziyet etmek”, *şerīk eyle-* “ortak koşmak”, *ḫatīl eyle-* “öldürmek”, *helāk eyle-* “perişan etme”, *lecāc eyle-* “inat etme-“, *tevbe eyle-* “günahı Allah’a sığınmak”, *‘urūc eyle-* “yükselmek”, *tezkār eyle-* “zikir etmek”, *tekzīb eyle-* “yalanlamak”, *isti’āze eyle-* “Allāh’a sığınmak”, *ilzām eyle-* “susturmak”, *i’ tibār eyle-* “önem, değer verme”, *ḡaḡa eyle-* “din uğruna savaşma”, *heves eyle-* “istek duymak, eğilimli olmak”, *ilhāk eyle-* “bağlamak, eklemek”, *iş’ār eyle-* “bildirmek”, *iftihāş eyle-* “araştırmak”, *ḡusūmet eyle-* “düşmanlık beslemek”, *temennā eyle-* “arzu etmek, istemek”, *teraḡḡum eyle-* “acıma”, *redd eyle-* “geri çevirme”, *raḡbet eyle-* “istemek”, *beyān eyle-* “bildirme, ilan etme”, *zecr eyle-* “eziyet etme, cefa etme”, *ḡuş eyle-* “dinlemek, kulak vermek”, *taḡallüb eyle-* “galip gelmek”, *iḡtīraz eyle-* “çekinme, kaçınma”, *iḡrār eyle-* “söylemek, kabul etmek”, *‘ilāc eyle-* “deva bulmak”, *pend eyle-* “nasihat etme”, *tereddüd eyle-* “şüphelenme, kararsız davranmak”, *bezl eyle-* “esirgemedenden vermek”, *ketm eyle-* “sırrını saklama, gizleme”, *iḡbāz eyle-* “geri çevirme”, *‘avn eyle-* “yardım etme”, *riḡḡ eyle-* “nazik davranma”, *nüş eyle-* “içmek”, *işrāk eyle-* “parlamak, ışıltılamak”, *tetebbu’ eyle-* “inceleme, araştırma”, *‘inād eyle-* “ayak diremek”, *istinād eyle-* “bir delile dayandıurma”, *niza’ eyle-* “kavga etme”, *‘azāb eyle-* “ızdırıp, sıkıntı verme”, *mürūr eyle-* “geçmek”, *ḡulül eyle-* “nüfuz etme, içine işleme”, *ḡitāl eyle-* “öldürme”, *su’āl eyle-* “soru sorma”, *cevelān eyle-* “dolaşma”, *ḡavāf eyle-* “Kabe’nin etrafını dolaşmak”, *nikāh eyle-* “evlenmek”, *iltifāt eyle-* “beğenme”, *iftitāh eyle-* “başlama”, *iştiḡāl eyle-* “uğraşma”, *menfā’at eyle-* “faydalanmak”, *ḡıyām eyle-* “ayağa kalkmak”, *vird eyle-* “diline dolamak”, *raḡmet eyle-* “merhamet etmek”, *tebāb eyle-* “zarar vermek”, *resm eyle-* “işleme, nakş etme”, *maḡfīret eyle-* “affetmek”, *insilāḡ eyle-* “kurtulmak”, *secde eyle-* “secde etmek”, *istiḡfār eyle-* “tövbe etmek”, *iḡtilāc eyle-* “öğrenmek”, *vaşīyyet eyle-* “daha sonra bir şeyin yapılmasını isteme”, *ḡırā’at eyle-* “okumak”, *murād eyle-* “gerçekleşmesini arzu etme”, *zann eyle-* “sanma”, *tevāzū’ eyle-* “alçak gönüllülük gösterme”, *‘iyāde eyle-* “ziyaret etme, gidip görme”, *ḡisāb eyle-* “hesap etme”, *ifāde eyle-* “açıklama”, *ketm eyle-* “saklama, gizli tutma”, *teselli eyle-* “avutma”, *teḡcir eyle-* “göç ettirme”, *tebşīr eyle-* “müjde vermek”, *bezl eyle-* “bol bol verme”, *keşf eyle-* “ortaya çıkarma”, *iḡdās eyle-* “yeni bir şey ortaya çıkarma”, *iḡbāz eyle-* “geri almak”, *taḡḡīk eyle-* “araştırma, soruşturma”, *insāf eyle-* “adaletli davranma”, *iḡdām eyle-* “sebatla, gayretle çalışma”, *saḡūr eyle-* “sahur yapmak”, *ifsād eyle-* “bozma, fesad etme”, *kay eyle-* “kusmak”, *teḡḡīz eyle-* “perişan etmek”, *tilāvet eyle-* “Kuran okumak”, *mess eyle-* “dokunmak, temas etmek”, *me’āş eyle-* “günah işlemek”, *ḡulaḡ eyle-* “dinlemek”, *ta’avvüz eyle-* “Allah’a sığınmak”, *temessük eyle-* “tutunma”, *remy eyle-* “atma, fırlatma”, *būs eyle-* “öpme”, *tesvīd eyle-* “karartma”, *tebdīl eyle-* “kılık değiştirerek gezme”, *ḡalt eyle-* “karıştırma”, *eżā eyle-* “eziyet, sıkıntı verme”, *işkāḡ eyle-* “yok etme, ortadan kaldırma”, *bey’ eyle-* “satma, satış”, *nehy eyle-* “yasaklamak”, *ḡarḡ eyle-* “bol bol vermek, ... ile doldurmak”, *ḡayf eyle-* “yazık etmek”, *ḡaşb eyle-* “zorla ele geçirmek”, *ḡavḡ eyle-* “boynuna halka etmek”, *ḡarb eyle-* “vurmak, dövme”, *mehr eyle-* “kadına nikah bedeli belirleme”, *işret eyle-* “içki içme”, *feh̄m eyle-* “idrak etme, anlama”, *ḡadr eyle-* “haksızlık etmek, zulmetmek”, *nezz eyle-* “adamak”, *żabḡ eyle-* “ele geçirmek”, *ḡalk eyle-* “yaratmak”, *neşḡ eyle-* “üfleme”, *sebb eyle-* “sövüp saymak”, *recm eyle-* “taşlayarak öldürme”, *defn eyle-* “gömmek”, *kār eyle-* “kazanç sağlamak”, *ḡaşr-ı yed eyle-* “feragat etmek”, *ekl eyle-* “yeme, içme”, *ḡorḡu eyle-* “korkmak”, *zann eyle-* “gerçeği bilmeden hüküm verme”, *imtiyāz eyle-* “ayrıcılık, üstünlük gösterme”, *cevr eyle-* “eziyet etmek”, *şakḡ eyle-* “bölme, ikiye ayırmak”, *kibr eyle-* “büyüklenmek, kendini üstün görmek”, *ḡaşm eyle-* “düşman olarak tefe’ül eyle- belirlemek”, *rabḡ eyle-* “bağlamak”, *terk-i edeb eyle-* “edepsizlik etmek”, *‘adāvet eyle-* “düşmanlık etmek”, *ta’ḡil eyle-* “ara verme, çalışmayı durdurma”, *maḡlūb eyle-* “yenme, yenilgiye uğratma”, *vefāt eyle-* “ölmek”, *celā eyle-* “gurbete gitme, yurdundan ayrılma”, *şilā eyle-* “yurduna kavuşma”, *żarar eyle-* “zararlı çıkmak”, *ismār eyle-* “sipariş etmek, hazırlanmasını isteme”, *tercīl eyle-* “attan inmek”, *taḡyīb eyle-* “gönlünü hoş etme”, *āşikāre eyle-* “ortaya çıkarmak”, “hayra yorma”, *laḡīf eyle-* “hoş tutma”, *tekrīm eyle-* “saygı gösterme, yüceltme”, *āḡuş eyle-* “kucaklama”, *tebessüm eyle-* “gülümseme”, *bünyād eyle-* “inşa etmek”, *hicv eyle-* “yermek”, *maḡrūr eyle-*

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

“böbürlenmek, kendini beğenmek”, *ta'n eyle-* “kınama, ayıplama”, *tenbîh eyle-* “uyarma, yapılıp yapılmamasını söyleme”, *kesr eyle-* “kırama”, *ibrâz eyle-* “ortaya koyma, gösterme”, *kıl ü kal eyle-* “dedikodu etmek”, *liķā eyle-* “kavuşma”, *bîzār eyle-* “bıktırmak, usandırmak”, *sefer eyle-* “savaşa gitmek, savaşmak”, *buğz eyle-* “kin beslemek”, *bezl eyle-* “bol bol vermek”, *kesb eyle-* “kazanmak”, *ittiķa eyle-* “sakinmek”, *menfez eyle-* “yarmak, ortasını açmak”, *hidāyet eyle-* “doğru yola yöneltme”, *bāzār eyle-* “alış veriş yapmak”, *gūlzār eyle-* “gül bahçesine çevirme”, *inkār eyle-* “kabul etmeme”, *tīmār eyle-* “iyileştirmek”, *cefākār eyle-* “eziyet verme”, *şadefkār eyle-* “sedef ile süsleme”, *ķasem eyle-* “yemin etmek”, *iķlāş eyle-* “doğruluk, samimiyet gösterme”, *ķazernāk eyle-* “sakinmek, çekinmek”, *namāz eyle-* “namaz kılmak”, *iķhāta eyle-* “kuşatmak”, *fermān eyle-* “emir vermek”, *muşavver eyle-* “tasvir etme, şekil verme”, *aķā eyle-* “ihsn etme, bağışlama”, *ikrāh eyle-* “iğrenme, tikslenme”, *tefekķūr eyle-* “düşünmek”, *mi'rāc eyle-* “Hz. peygamberin göğe yükselmesi”, *āgāh eyle-* “haberdar etmek”, *abdest eyle-* “abdest almak”, *dost eyle-* “birini arkadaşı tutmak”, *taşaddur eyle-* “başa geçme”, *ķaşy eyle-* “kendinden geçmek”, *ta'rif eyle-* “tanıtmak” *ķorķu eyle-*

hem eyle- hem de ét- yardımcı fiilleriyle oluşturulan birleşik fiiller:

ķahr eyle-/ét-, *şehādet eyle-/ét-*, *nūş eyle-/ét-*, *ibādet eyle-/ét-*, *ziyāret eyle-/ét-*, *rivāyet eyle-/ét-*, *terk eyle-/ét-*, *taşfiye eyle-/ét-*, *şerik eyle-/ét-*, *ķatl eyle-/ét-*, *helāk eyle-/ét-*, *ķaşd eyle-/ét-*, *tevbe eyle-/ét-*, *uruc eyle-/ét-*, *gāzā eyle-/ét-*, *ilķhāķ eyle-/ét-*, *redd eyle-/ét-*, *beyān eyle-/ét-*, *aķd eyle-/ét-*, *redd eyle-/ét-*, *beyān eyle-/ét-*, *ķetm eyle-/ét-*, *nūş eyle-/ét-*, *ķavāf eyle-/ét-*, *murād eyle-/ét-*, *zann eyle-/ét-*, *iķāde eyle-/ét-*, *buğz eyle-/ét-*, *nehy eyle-/ét-*, *nezz eyle-/ét-*, *ķalk eyle-/ét-*, *nefķ eyle-/ét-*, *inkār eyle-/ét-*, *vefāt eyle-/ét-*, *āgūş eyle-/ét-*, *tebessüm eyle-/ét-*

ķıl- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: Metinde ķıl- yardımcı fiili 1458 kere geçmiştir. Kullanım şekilleri şöyledir:

aķzār ķıl- “yeşile çevirme”, *a' māl ķıl-* “amel işlemek”, *āgu ķıl-* “zehir etmek”, *aķāb ķıl-* “şaşırmak”, *arı ķıl-* “temizlemek, paklamak”, *arz ķıl-* “sunma”, *āşifte ķıl-* “perişan etme”, *aķā ķıl-* “bağışlama”, *ārzū ķıl-* “isteme”, *āķ ķıl-* “asilik etme”, *ābād ķıl-* “bakımlı, güzel hale getirmek”, *aķābā ķıl-* “şüphelenmek”, *āzimet ķıl-* “kararlılık gösterme”, *bay ķıl-* “zengin olma”, *beddu'ā ķıl-* “kötülüğü için dua etme”, *būhtān ķıl-* “iftira etme”, *beyān ķıl-* “açıklamak”, *ber-devām ķıl-* “sürdürmek, daim kılmak”, *binā ķıl-* “yapmak, inşa etmek”, *bāzār ķıl-* “alış-veriş yapmak”, *cehd ķıl-* “çalışıp çabalamak”, *cezā ķıl-* “cezalandırmak”, *celā ķıl-* “gurbete gitme”, *cā'iz ķıl-* “yapılmasını olur verme”, *cihād ķıl-* “din uğruna savaşmak”, *cūr'et ķıl-* “cesaret etme”, *ķāk ķıl-* “yırtmak”, *da'ī ķıl-* “duacı olmak”, *du'ā ķıl-* “dua etmek”, *da'vāy ķıl-* “dava etmek, davacı olmak”, *dād ķıl-* “adaletli olmak”, *dimāğ ķıl-* “düşünmek, akıl etmek”, *da'vet ķıl-* “davet etmek, çağırarak”, *diķķāt ķıl-* “ihtimam, özen göstermek”, *defn ķıl-* “gömmek”, *dost ķıl-* “arkadaş edinmek, dostu olarak kabul etmek”, *duķūl ķıl-* “girmek”, *ezvāc ķıl-* “eş olarak almak”, *firāş ķıl-* “yatak yapmak”, *ferķūnde ķıl-* “mübarek saymak”, *firāk ķıl-* “ayrılmak”, *fāş ķıl-* “açığa çıkarmak”, *fikir ķıl-* “düşünmek”, *feryād ķıl-* “bağırarak, yardım istemek”, *ferāğat ķıl-* “hakkından isteyerek vazgeçme”, *fesād ķıl-* “fenalık, kötülük çıkarma”, *fedā ķıl-* “bir şeyden bir şey uğruna vazgeçme”, *fiğān ķıl-* “bağırarak, yardım istemek”, *ğarāz ķıl-* “kinlenmek, düşmanlık beslemek”, *ğılman ķıl-* “köle etmek”, *ğalāī ķıl-* “hata etmek”, *ğāza ķıl-* “savaşmak”, *ğurūr ķıl-* “kibirleşmek, büyüklük taslamak”, *ğalebe ķıl-* “üstün gelmek, galip olmak”, *ķizmet ķıl-* “hizmet etmek”, *ķuruc ķıl-* “ayaklanmak”, *hacc ile umre ķıl-* “hac ve umre ibadetini yerine getirmek”, *heves ķıl-* “heveslenmek”, *ķaķā ķıl-* “yanlış yapmak”, *ķikāyet ķıl-* “ hikaye anlatma”, *ķiķāb ķıl-* “ topluluğa konuşma, anlatma”, *ķamd ķıl-* “şükretmek”, *ķaz ķıl-* “bir şeyden mutlu olmak”, *ķāb ķıl-* “uyumak”, *ķalāş ķıl-* “kurtulma, kurtuluş”, *ķimem ķıl-* “himmet eylemek”, *ķidāyet ķıl-* “doğru yolu gösterme”, *ķicret ķıl-* “göç etme”, *ķarām ķıl-* “dinen yasaklamak”, *ķālī ķıl-* “boşaltmak”, *ķibe ķıl-* “malını karşılıksız verme”, *ķandān ķıl-* “sevindirmek”, *ķilm ķıl-* “ yumuşak davranmak”, *ķürmet ķıl-* değer vermek, saygı göstermek”, *ķased ķıl-* “kıskanmak”, *ķirş ķıl-* “kuvvetli istek duymak”, *ķidāyet ķıl-* “doğru yolu gösterme”, *ķimāyet ķıl-* “koruma, koruması altına alma”, *icād ķıl-* “yeni bir şey ortaya çıkarma”, *işrāb ķıl-* “içmek”, *işbāt ķıl-* “delile dayandırma,

delil gösterme”, *ibrâz kı1-* “ortaya koyma, gösterme”, *ibâdet kı1-* “dinin emirlerini yerine getirme”, *ibdâ kı1-* “meydana getirme”, *isrâf kı1-* “boşa harcama”, *ihrâk kı1-* “yıkma”, *idrâk kı1-* “anlama”, *iḥmâl kı1-* “önemsememe”, *iktisâb kı1-* “kazanma”, *iḥtirâz kı1-* “çekinme”, *imtidâh kı1-* “övmek”, *i timâd kı1-* “güvenme”, *i tikkâd kı1-* “inanma”, *istinâd kı1-* “bir şeye dayandırma”, *iḥzârat kı1-* “hazırlama”, *iftihâr kı1-* “övünme, gurur duyma”, *i tizâz kı1-* “aziz sayma”, *imtiyâz kı1-* “ayrıcılık gösterme”, *iltimâs kı1-* “öncelik acırcılık tanıma”, *iltibâs kı1-* “şüphe etmek”, *işâ kı1-* “meydana çıkarma”, *inkâr kı1-* “yalanlama”, *istimâc kı1-* “dinleme”, *iḥtilâl kı1-* “öğrenme”, *istiḥlâl kı1-* “helal sayma”, *inkışâf kı1-* “meydana çıkarma”, *i tîrâz kı1-* “karşı çıkma”, *iḥâc kı1-* “emre uyma”, *ibtidâ kı1-* “başlamak”, *intibâh kı1-* “uyanma, uyanış”, *ibkâ kı1-* “devamlı olarak yapma”, *ikrâh kı1-* “iğrenme”, *iḥhâr kı1-* “açığa çıkarma”, *icmâ kı1-* “birleşme”, *ihrâk kı1-* “yakma”, *ifzâl kı1-* “lutfetme, bağışlama”, *imzâ kı1-* “mühürlemek”, *iḥâta kı1-* “kuşatma”, *istî mâl kı1-* “kullanmak”, *işâret kı1-* “işaretleşme”, *intihâb kı1-* “seçme”, *indirâc kı1-* “ sıralayarak indirme”, *inkıyâd kı1-* “boyun eğme, itaat etme”, *izdiyâd kı1-* “artma, çoğalma”, *iştigâl kı1-* “uğraşma, meşgul olma”, *intikâb kı1-* “kötü iş yapma”, *izdivâc kı1-* “evlenme”, *irş kı1-* “mirasa konma”, *iflâh kı1-* “selamete çıkarma”, *istikbâr kı1-* “kibirleşme”, *icâbet kı1-* “teklif edilen şeye karşılıklı verme”, *isifrâg kı1-* “kusma”, *istislâm kı1-* “İslamiyet’i kabul etme”, *intizâr kı1-* “bekleme”, *isrâ kı1-* “ gönderilmek”, *irtihâl kı1-* “ölme, öbür dünyaya göçme”, *izin kı1-* “müsade etmek”, *i tāk kı1-* “ azad etmek”, *idḥâl kı1-* “dahil etmek”, *istinkâh kı1-* “evlenme isteğinde bulunmak”, *iltifât kı1-* “gönlünü alacak şeyler söylemek”, *ḳayḡu kı1-* “tasalanmak”, *ḳıtal kı1-* “öldürmek”, *ḳurı kı1-* “kurulmamak”, *ḳarâr kı1-* “karar vermek”, *ḳıyâs kı1-* “karşılaştırmak”, *ḳasem kı1-* “yemin etmek”, *ḳitmân kı1-* “sırrını saklama”, *ḳabûl kı1-* “onaylamak”, *ḳanâat kı1-* “ yetinmek”, *lâf kı1-* “konuşmak”, *lâl kı1-* “söz söyletmemek”, *luḳf eyle-* “bağışlama, *iḥsan etme*”, *mutabbaḳ kı1-* “kat kat yapmak”, *maḥbûb kı1-* “sevgili eylemek”, *münâcât kı1-* “yalvarmak”, *murâd kı1-* “istemek, dilemek”, *muḳadder kı1-* “takdir etmek”, *muşavver kı1-* “tasvir etmek”, *mu’âf kı1-* “bağışlamak”, *meftûn kı1-* “aşık etmek”, *muḥâlefet kı1-* “karşı durma”, *mażbût kı1-* “hatırda tutmak”, *meylâ kı1-* “bir şeye yönelmek”, *medâr kı1-* “yardımcı yapmak”, *maḥlûd kı1-* “karıştırmak”, *mu’âlece kı1-* “tedavi etme”, *müjde kı1-* “sevindirecek haber verme”, *müyesser kı1-* “nasip etmek”, *muḳâtele kı1-* “öldürme”, *merzûḳ kı1-* “rızklandırmak”, *mastûr kı1-* “gizleme”, *müşâvere kı1-* “sanışma, iştişare etme”, *merkûb kı1-* “üzerine binme”, *men kı1-* “yasaklamak”, *meḥâbâ kı1-* “korkma”, *merḥamet kı1-* “acımak”, *müveddet kı1-* “sevgi, dostluk besleme”, *nikâh kı1-* “evlenme”, *namâz kı1-* “namaz ibadetini yerine getirme”, *nizâ kı1-* “tartışma”, *nuḳûl kı1-* “nakletme, aktarma”, *nigâh kı1-* “bakma”, *nazar kı1-* “bakma”, *noḳşân kı1-* “işisi eksik yapma”, *nidâ kı1-* “bağırma”, *niyâh kı1-* “yüksek sesle ağlama”, *naşîhat kı1-* “öğüt verme”, *niḥân kı1-* “gizleme”, *niyâz kı1-* “yalvarma dua etme”, *nuşh kı1-* “nasihat verme”, *naşîb kı1-* “kısmet etme”, *nâ-peydâ kı1-* “gizleme, saklama”, *nezîr kı1-* “adama”, *otaḳ kı1-* “ev yapmak”, *pâk kı1-* “temizleme, arındırma”, *peydâ kı1-* “ortaya çıkarma, görünür hale getirme”, *pend kı1-* “nasihat etme”, *pişvâ kı1-* “öncü kabul etme”, *râzi kı1-* “memnun, hoşnut olma”, *râs kı1-* “doğruyu gösterme”, *rivâyet kı1-* “nakletme”, *raḥmet kı1-* “merhamet etme, acıma”, *reşâd kı1-* “Hak yolunda yürüme”, *recâ kı1-* “istemek, dilemek”, *riḥlet kı1-* “göç etmek”, *sırdâş kı1-* “gizlemek”, *sa’y kı1-* “çabalamak”, *şavm kı1-* “oruç tutmak”, *su’âl kı1-* “soru sorma”, *sipâs kı1-* “şükretmek”, *sa’id kı1-* “kutlu saymak, üstün tutmak”, *selâm kı1-* “selamlamak”, *secdegâh kı1-* “secde edilecek yer olarak belirleme”, *sefer kı1-* “savaşmak”, *sünnet kı1-* “sünnet haline getirme”, *secde kı1-* “Allah’ın huzurunda eğilmek”, *şenâ kı1-* “övmek, medhetmek”, *şadaḳa kı1-* “bağışta bulunmak”, *şavâş kı1-* “savaşmak, mücadele etmek”, *şiyânet kı1-* “koruma, himaye etme”, *süknâ kı1-* “mekan edinme”, *seyrân kı1-* “gezme, bakınma”, *seyyi’ât kı1-* “günah işleme”, *şehâdet kı1-* “şahitlik yapma”, *şaz kı1-* “mutlu etme”, *şürû kı1-* “başlamak”, *şî’âr kı1-* “işaret saymak”, *şumâr kı1-* “hesaplama, hesap etme”, *şādumân kı1-* “mutlu etme”, *şükr kı1-* “Allah’a duyulan minneti dile getirme”, *şefâ’at kı1-* “Hz. peygamberin kulların bağışlanması için aracı olması”, *şekvâ kı1-* “şikâyet etme, yakınma”, *teḡâfûl kı1-* “bilmezlikten gelme”, *taşaddur kı1-* “başa geçme”, *taşdiḳ kı1-* “onaylamak”, *tefirît kı1-* “ ayırmak”, *tibyân kı1-* “izah etme”, *ḳama kı1-* “açgözlülük etme”, *tażarrû kı1-* “yalvarıp yakarma”, *te’ehhül kı1-* “evlenme”, *teḳzib kı1-* “yalanlamak”, *temessük kı1-* “yapışıp tutmak”, *tevbe kı1-* “günahı Allah’a sığınma”, *tebliḡ kı1-* “bildirme, haber verme”, *tevaḳḳuf kı1-* “oyalanma, bekleme”, *teḳâpû kı1-* “çabalamak”, *teheccüd kı1-* “gece namazı kılmak”, *ta’ab kı1-* “zahmet gösterme, yorulma”, *ḳaleb kı1-* “istenme, dileme”, *târâc kı1-* “yağmalama”, *taḳa’ḳu kı1-* “sarsma”, *ta’ziye kı1-* “baş sağlığı dileme”, *temhîd kı1-*

“yayma, döşeme”, *tecdid kııl*- “tazeleme”, *tesvid kııl*- “karalama”, *ticâret kııl*- “alım-satım yapma”, *tilâvet kııl*- “Kuran okuma”, *teğannî kııl*- “şarkı söyleme”, *tavâf kııl*- “Kabe’nin etrafını dönme”, *tezvîc kııl*- “nikahlanma”, *taksîm kııl*- “bölme, ayırma”, *takbîl kııl*- “öpmeye”, *te’hîr kııl*- “erteleme”, *te’allül kııl*- “bahane bularak kaçma”, *tezâhid kııl*- “kaçınma”, *ţalan kııl*- “yağmalama”, *urûc kııl*- “yukarı çıkma, yükselme”, *umre kııl*- “Kabe’yi ziyaret edip ibadep yapma”, *vişâk kııl*- “dostluk yapma”, *vaşîyyet kııl*- “öldükten sonra bir şeyin yapılmasını isteme”, *vuzû kııl*- “abdest alma”, *vedâ’ kııl*- “ayrılma”, *vâcib kııl*- “bir şeyin yapılmasını dinen zorunlu kılma”, *vâşil kııl*- “ulaştırma”, *yarak kııl*- “hazırlık yapma”, *yâd kııl*- “anma”, *yardım kııl*- “ihtiyacı olan birine yardım etme”, *yemîn kııl*- “and içme”, *zâyi’ kııl*- “ziyan etme”, *zinâ kııl*- “nikahsız birleşme”, *zuhûr kııl*- “ortaya çıkma”, *ziyân kııl*- “zarar verme”, *zekât kııl*- “maldan dinen belirlenmiş olan oranda ihtiyacı olanlara verme”, *zîkr kııl*- “Allah’ın adını anma”, *zârî kııl*- “ağlama, inleme”.

étdür- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: *te’âzzum étdür*- “büyüklik göstertme”, *fesâd étdür*- “arayı bozdurmak”, *taşdîk étdür*- “onaylatmak”, *afv étdür*- “bağışlanmasını sağlamak”, *istihrâc étdür*- “çıkarttırmak”, *tazmîn étdür*- “zarar ziyânı karşılatma”, *tırâş étdür*- “saçını,sakalını kestirtmek”, *taşfir étdür*- “sarıya boyatma”, *yalduz étdür*- “yaldızlattırma”, *ihrâc étdür*- “dışarıya attırma”, *rücu’ étdür*- “geri çevirtme”, *car édin*- “örtünme”.

kılın-yardımcı fiili ile oluşturulanlar: *mufazzal kılın*- “üstün tutulan”, *rivâyet kılın*- “anlatılan, nakledilen”, *melhûz kılın*- “olabileceği düşünülen”.

édin- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: *vird édin*- “belli aralıklarla zikr etmek”, *maflûb édin*- “istenilen, talep edilen”, *kışşa édin*- “hikaye olarak diline dolamak”, *ihticâb édin*- “örtünme”, *mahbûb édin*- “dost edinmek”, *maşşud édin*- “gaye edinmek, istemek”, *âdet édin*- “alışkanlık haline getirme”, *mu’tâd édin*- “adet haline getirme”, *hüccet édin*- “delil olarak kullanma”.

ol- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: *ikâz ol*- “uyarmak”, *şag ol*- “sağlıklı, diri olmak”, *ka’im ol*- “ayakta durmak”, *emîn ol*- “inanmak, güvenmek”, *bî-hâf ol*- “korkusuz olmak”, *igrâk ol*- “boğulmak”, *yanında ol*- “birlikte, beraber olmak”, *dellâl ol*- “vasıta olmak”, *şamt ol*- “susmak”, *meyyâl ol*- “istekli, hevesli olmak”, *hem-râh ol*- “yoldaş olmak”, *çâker ol*- “kul, köle olmak”, *kolay ol*- “sıkıntısız, zahmetsiz olmak”, *hâzer-nâk ol*- “sakınmak, çekinmek”, *şâlih ol*- “dini emirlere uymak”, *zâg-veş ol*- karga gibi olmak”, *âsî ol*- “isyan etmek”, *ihrâc ol*- “dışlanmak, dışında tutulmak”, *gâfil ol*- “gaflet içinde bulunmak”, *sâlik ol*- “bir yola girip takip etmek”, *adüv ol*- “düşman olmak”, *inzâl ol*- “inmek”, *gavî ol*- “azmak, sapmak”, *işâret ol*- “bir şeyin belirtisi olmak”, yakın ol - *ifşâ ol*- “örtmeye çıkmak”, *ibkâ ol*- “dâimi olmak”, *eşkâ ol*- “eşkiya olmak”, *ilkâ ol*- “vahiyle indirilmek”, *hayr ol*- “hayırlı olmak”, *peydâ ol*- “örtmeye çıkmak”, *naql ol*- “iletilmek”, *hılâf ol*- “yalan olmak”, *âşikâr ol*- “meydana çıkmak”, belli olmak”, *toprag ol*- “ölmek, toprağa karışmak”, *fâriğ ol*- “fergat etmek”, *cem’ ol*- “toplanmak, bir araya gelmek”, *cife-yi kabr ol*- “mezaradaki leş olmak”, *şâd ol*- “mutlu olmak”, *sâf ol*- “temizlenmek”, *menfûr ol*- “ğrenç duruma gelmek”, *müstagrağ ol*- “batmak, dolup taşmak”, *muşallağ ol*- “bıktırarak şekilde birine yapışmak”, *helâk ol*- “mahvolmak”, *tâbi’ ol*- “dahil olmak”, *peygâmbir ol*- “Allah tarafından elçi olarak görevlendirilmek”, *âmil ol*- “amel etmek, çalışmak”, *halife ol*- “İslam’ın lideri olmak”, *zâ’il ol*- “yok olmak, ortadan kalkmak”, *gâlib ol*- “yenmek, kazanmak”, *mecnûn ol*- “delirmek”, *a’mâ ol*- “kör olmak, görememek”, *mâni’ ol*- “önlemek”, *mekr ol*- “hile yapmak”, *murtâz ol*- “seçkin beğenilir olma”, *mağdûr ol*- “haksızlığa uğrama”, *dâ’î ol*- “duacı olmak, biri için dua etmek”, *sünnet ol*- “Hz. peygamberin davranışlarını ve sözlerini alışkanlık haline getirmek”, *râzî ol*- “kabullenmek”, *ilhâk ol*- “bir yere katılmak”, *mahmûr ol*- “sarhoş olmak”, *ifsâd ol*- “bozmak, fesada uğratmak”, *şag ol*- “yaşamak, hayatta olmak”, *ebrâr ol*- “faziletli, doğru, temiz olmak”, *helâl ol*- “yapılmasında dinen sakınca olmamak”, *harâm ol*- “yapılması dinen yasak olmak”, *giriftâr ol*- “esir olmak”, *âşık ol*- “sevdalanmak, sevmek”, *katl ol*- “öldürülmek”, *ķâbil ol*- “mümkün”, *ayb ol*- “ütanılacak bir hal olmak”, *hâmil ol*- “taşımak”, *râğîb ol*- “istekli olmak”, *garğ ol*- “boğulmak”, *mü’min ol*- “iman etmek”, *pîr ol*- “yaşlanmak”, *haste ol*- “hastalanmaka, rahatsızlanmak”, *merbûf ol*- “bağlanmak”, *âlim ol*- “ilim sahibi olmak, bilmek”, *sebep ol*- “yol açmak”, *müstagfir*

ol-“af dilenmek”, *zâhir ol-*“örtaya çıkmak, görünür olmak”, *vâriş ol-*“mirasçı olmak”, *efđâl ol-*“çok faziletli olmak”, *konuğ ol-*“bir yere misafir olmmak”, *lâzım ol-*“gerekmek”, *farz ol-*“dinen emrolunmuş”, *mübhem ol-*“belirsiz, şüpheli olmak”, *zâ'id ol-*“eklenmek, ilave olmak”, *şarğ ol-*“kaçınılmaz duruma gelme”, *rabğ ol-*“bağlanmak”, *âsân ol-*“kolay olma”, *nağş ol-*“işlenmek, kazanmak”, *musâfir ol-*“bir yerde konuk olarak ağırlanmak”, *müsteğâb ol-*“hayırlı,sevap olmak”, *fâsîd ol-*“bozulmak, fesada uğramak”, *ayân ol-*“bilinir olma, belli olma”, *yâdiğâr ol-*“hatıra olarak kalma”, *müsâvî ol-*“eşit olma”, *ma'lûl ol-*“hasta, illetli olma”, *müstecâb ol-*“ kabul edilen”, *mu'âdil ol-*“denk, benzer olma”, *bî-kıyâs ol-*“mukayese edilememek”, *berâber ol-*“bir arada bulunmak”, *reğber ol-*“kılavuzluk etmek, iyiye yöneltmek”, *şâhîd ol-*“tanıklık etmek”, *ağrân ol-*“birbirine denk olmak”, *muntazır ol-*“beklemek, gözlemek”, *mübtelâ ol-*“vazgeçemeyecek şekilde bağlanmak”, *ğâzır ol-*“hazırlıklı, uygun olma”, *ğaşır ol-*“yeniden dirilmek”, *mâlik ol-*“şahip olmak”, *ğabûl ol-*“arzusuna kavuşmak”, *ğâim ol-*“oruçlu olmak”, *mekrûh ol-*“dinen yapılması sakıncalı olmak”, *helâk ol-*“perişan hale gelmek”, *mu'in ol-*“yardımcı olmak”, *lâl ol-*“konuşmamak”, *dâ'im ol-*“sürekli olmak”, *müşerref ol-*“şereflemek”, *müğrim ol-*“ihrama girmek”, *ırag ol-*“uzaklaşmak”, *müşterek ol-*“ortak olmak”, *mu'tâd ol-*“alışmak”, *lagv ol-*“hükümü kalmamak”, *recm ol-*“taşlanmak”, *nâlân ol-*“inlemek, ağlamak”, *ğaç ol-*“kesilmek”, *nağz ol-*“eksik kalmak”, *şehîd ol-*“vatan için can vermek”, *mücâhid ol-*“çalışma, çaba gösterme”, *bâtl ol-*“gerçekle ilgisi olmamak”, *meşrû ol-*“yasal olmak”, *ğâmit ol-*“sessiz, sakin olmak”, *hebâ ol-*“yok olmak”, *ma'lûm ol-*“bilinmek”, *dermân ol-*“şifa olmak”, *serkeş ol-*“dik başlı davranmak”, *ğarîb ol-*“yakınolmak”, *meftûn ol-*“tutulmak”, *mağbûl ol-*“beğenilmek”, *mesrûr ol-*“mutlu olmak”, *peşimân ol-*“pişman olmak”, *müslimân ol-*“İslam dinini kabul etmek”, *muğtâc ol-*“birine veya bir şeye ihtiyaç duymak”, *ğirân ol-*“pahalı, ağır olmak”, *mâ'il ol-*“hevesli, istekli olmak”, *ğâ'im ol-*“ayakta durmak”, *dâ'im ol-*“ebedi, sonsuz olmak”.

olun- yardımcı fiili ile oluşturulanlar: *emr olun-*“bir iş için birini görevlendirmek”, *afv olun-*“bağışlanmak, hoş görülme”, *ğalk olun-*“yaratılmak”, *iğrâc olun-*“çıkarılmak”, *terk olun-*“birakılmak”, *rivâyet olun-*“anlatılmak”, *nehy olun-*“yasaklanmak”, *da'vet olun-*“misafir olarak çağrılmak”, *istî'mâl olun-*“kullanılma”, *iğsân olun-*“lutfedilmek”, *ğizr olun-*“anılmak, bahsedilmek”, *tağammûl olun-*“dayanılmak, katlanmak”, *teşbîh olun-*“benzetilmek”, *fevt olun-*“kaçırılmak, yitirilmek”, *te'ğir olun-*“ertelenmek, sonraya bırakılmak”, *redd olun-*“ kabul görmemek”, *vâcib olun-*“yapılması gerekli olarak bildirilen”, *farz olun-*“yapılması kesin olarak emredilen”, *cem olun-*“toplanmak, bir araya getirilmek”, *ifsâd olun-*“fesada uğratılmak”, *nağl olun-*“aktarılmak”, *ğarb olun-*“vurulmak, dövülmek”, *taşvîr olun-*“resm ederek anlatılmak”, *ğama olun-*“aç gözlü davranmak”, *ba'ş olun-*“gönderilmek”, *ta'ziz olun-*“yüceltilmek”, *ğabz olun-*“teslim alma”.

3.2. Tasviri fiillerle (bir yanî zarf- fiil olan birleşik fiiller) kurulan birleşik fiiller

Bir yanî zarf-fiil olan tasviri fiiller iki farklı fiilin kaynaşmasıyla meydana gelirler. Asıl fiil başta yardımcı fiil ise sonda yer alır. Bu fiillerde asıl anlam –A, –I, –(y)İp zarf-fiil yapısında olan birinci fiildedir. İkinci fiil ise esas fiil olmasına rağmen anlam kaymasına uğrayarak sözlük anlamından farklı bir anlama bürünür. Bu fiillerde yardımcı fiilin görevi asıl fiilin oluş, kılış şeklini tasvir etmektir. Tasvir fiilleri, –A, –I/–U–İp/–Up ekleriyle yapılan zarf-fiillerin yanına " *bil-, ver-, dur-, gel-, kal-, koy-, gör-, yaz-*" fiillerinden birinin eklenmesiyle oluşur (Özkan vd., 2011: s. 77). Tasvir fiiller yeterlik, tezlik, yaklaşma, uzaklaşma, süreklilik fiilleri olarak tasnif edilirler (Korkmaz, 2007, 811-812; Demir, 2004, 103-116). Bazı kaynaklarda ise tasvir fiiller yeterlik, tezlik, yaklaşma ve süreklilik olmak üzere dört gruba ayrılmıştır (Karahana 2004, s. 33; Özkan vd., 2011, s. 77; Banguoğlu 2007, s 488).

3.2.1. Yeterlik fiilleri: Esas fiilin –(y)A zarf fiil şekline bil- yardımcı fiilin eklenmesiyle oluşturulur. Belirtilen eylemin gerçekleştirilmesinde güç ve yeterliliğin bulunduğunu belirtir.

Yeterlik fiilin olumsuzu Türkiye Türkçesinde bil- yardımcı fiili ile yapılmaz. “Muktedir olmak” manasına gelen –u yardımcı fiilin üzerine –mA fiilden olumsuzluk yapan ekin getirilmesi ile kurulur. Tek bir vokalden oluşan u- yardımcı fiili –A zarf-fiil eki ile karşılaşınca kaynaşmaya uğrayarak kaybolmuştur. (Korkmaz, 2007, s. 815). Metnimizde yeterlik fiilin olumsuz şekline daha sık rastlanmaktadır.

Görebile turur iken éde bahâne ihtilâ (4521); Lâ-büd kudurur **kırtulamaz** baş ile ayağ (1174); Gevşenüp kendüyi imsâke o kâdir **olamaz** (1912); Geçilse verâsından anuñ **kıramaz** çü nân (2688); Ki dehr-i şâ'im olmişca **bulamazdım** anuñ işbâ' (3860); İ'zâr édüp ızlâl éder **alamaz** o dinâr kutâ' (4564); Kuloğlı eger elün-ile men' **édemezseñ** (1121); Kimine üşüp **öğredemez** harfî bu ecnâs (1280); Eger mâh-ı şıyâmı siz **göremeziseñüz** ol şeb (3794); Çü bâzâr-ı ebyâta **véremez** idi kesâd (6451); Buyurdı kâtı' ur-rağm ki **giremez** cennete dédi (6614)

3.2.2. Uzaklaşma fiilleri: Esas fiildeki oluş ya da kılışın uzaklaştığını anlatan fiillerdir. –(y)A zarf fiilin üzerine git- yardımcı fiilin eklenmesiyle oluşturulurlar. Metnimizde bu tür fiillere fazlaca rastlanmamaktadır.

Bir gün ola cümlesini bunda **koyp gidesin** (600); Elüme yapışuban beni **alup gitdi** pes o (2118); Yağüd **bozulup gide** dâruñ senüñ (2630); **Kalkup gider** olsa kaçan eyledügince infirâd (4347); Nüzül édüp getürdi kim 'urüc édüp gide eclây (8188)

3.2.3. Tezlik fiilleri: Gerçekleşen eylemin bir andai kolaylıla, çarçabuk gerçekleştiğini anlatmak için kullanılan fiillerdir. –(y)I/–(y)U zarf-fiil ekiyle birleşen ver- yardımcı fiilinden oluşan yapılarıdır.

Hüdâ hayr ile itmâm **édivére** (80); **Şunvér** baña kókam tâ kim semen-zâr-ı hadîş (361); Te 'hîr édüben **katlanuvér** eyleme ma'rût (1352); **Katlanuvérüp** borcını bağışla birazın (1354); Rağmet **dileyüvéreler** ol kâdir ü kâssâm (1521); Bıyığın **şaluvérüp** şakalını kırkmağ işit (2018); Pes evvelki gün vaqt-i zühri **kıluverdi** ol (2320); Kim ki baña şalât éde gelüp olar **déyüvérir** (2815); Resül anuñ şâhibine iki kıl **alivérdi** çün (4885); Mozáyıkça sin cem' a **görüvéreler** mağsüb (5878); Dağı başın tırâş édüp **saçivérince** aqçeyi (6042)

3.2.4. Süreklilik fiilleri: Bu yapıdaki fiiller eylemin söylenilen zamanda sürmekte, devam etmekte olduğunu anlatmak için kullanılırlar. Bu yapılar –(y)A/–(y)I/–(y)U zarf-fiil eklerine dur-, gör-, kal-, koy-, gel- gibi yardımcı fiillerinin eklenmesiyle kurulurlar.

gör-

kılagör keşf éde tâ Haq saña râz (104); 'Âkıl iseñ **tutagör** güftâr-ı mümtâza kulağ (431); Ol 'ahdi **bozagör** sen eyleme çü 'ömri itlâf (5353); Sever dér **kokagör** bu zaymerânı (6403); Anı göñlüñ kitâbında **yazagör** vaşf-ı bâbında (7313); Dâ'î **olgör** râhına sen Rabbinüñ âhîr (1627); Ki bu gaflet döşegini dürüp **uyanığörüñ** (2042); Burnuñuz şu ile üç kerre çü **yıkanığörüñ** (2043); Hem buyurdı sevdüğüñi **sevegör** Allâh için (324); İmdi pervâz **édegör** tâ kim açılmışdur kafes (583); Hem sen olaruñ istediğün **véregör** âhîr (1332); Kuloğlı bugün 'âlim olanları **sevegör** (1570); Kuloğlı imdi bu şudan **içegör** bulmazsın âb (3438); Tamuya gire hem **çekegör** betin (6590)

gel-

çıkageldi pes 'Osmân anda nâgâh (44); **Yöriyüp gele** mescide kim éde cefâyla hağ (2535)

tur-

Hâzır **olup tırutuñ** şuçı gide dédi nezîr (1831); Kıldı iki rek' atını selâm **vérip tırdı** örü (2922); Üç kerez **uyuyup tırup** bula çü oқыya hâlâş (3067); Çün istirâhat **eyleyüp tırdı** şabâh olunca tâ (4694); Selâmın **alup tırdılar** hâş u 'âm (6358)

3.3. Bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller

Bir yanı sıfat-fiil bir yanı yardımcı fiil olan birleşik fiiller değişik zaman kahlbı içinde bulunan sıfat-fiillerin *ol-* yardımcı fiili ile birleşmesinden meydana gelen fiillerdir. Bu tür fiillerde temel anlam birleşik fiil üzerindedir. (Korkmaz, 2007, s. 801). Bu tür fiilleri *karmaşık fiiller* olarak adlandırılmıştır. (Deny, 2012, s. 465; Banguoğlu, 2007, s. 482). Bu tür fiiller birleşik fiiller tasnif edilirken bazı kaynaklarda asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu fiillerin asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiillerden farkı bu yapı içerisindeki isim ögesinin bazı sıfat-fiil eklerini almış olmasıdır. Karmaşık fiiller olarak nitelendirilen bu fiiller *ol-* yardımcı fiilinden önce gelen sıfat-fiillerin yüklendikleri işlev farklılıklarına ve de bağlı olduğu zaman kesimine göre üç gruba ayrılır: 1. Öncelik 2. Ahişkanlık 3. Niyet (Korkmaz, 2007, s. 801). Bu kategorideki fiillerin sınıflandırılması için de farklı isimler kullanılmıştır. Banguoğlu, 1. Öncelik fiilleri, 2. Başlama fiilleri, 3. Niyet fiilleri şeklinde sınıflandırır (2007, s. 482).

3.3.1.Öncelik fiilleri

Öncelik görevini üstlenmiş olan birleşik fiiller *-miş ol-* şeklinde kurulurlar ve birleşik fiilin aldığı zamandan daha önce gerçekleşmiş, tamamlanmış olduğunu gösterirler. Geçmiş zaman sıfat-fiillerinin olumlu yahut olumsuz şekliyle kurulurlar. (Banguoğlu, 2007, s. 482; Korkmaz, 2007, s. 801) *-miş ol-* yapısındaki *ol-* yardımcı fiilinin çekimlendiği zamana göre anlam farklılıkları oluşur. *ol-* fiili geçmiş zaman ya da hikaye çekimleri ile çekimlendiğinde geçmişte tamamlandığı ortaya çıkar. Eğer geniş zaman ile çekime girmişse birleşik fiilin meydana getirdiği oluş gelecek zamanı gösterir. Şimdiki zamanla yapılan çekimlenmede ise oluş ve kılış şimdiki zamanda tamamlanmıştır. (Korkmaz, 2007, s. 802) Metnimizdeki örnekleri şöyledir:

Seni Hâk **kılmış olursa** eger bay (282); Déye yâ Rab bâri ehlim **bılmış olaydı** (767); Şoñına anuñ **kılmış ola** oğlı meger hâş (1316); Şol evlâdı kim ol **olmuş ola** bâri pes hâş (1317); Meger ol fâre **yemiş ola** idi şöyle henüz (2148); O henüz şurb-ı hâmir **étmiş ola** rüy-i siyâh (2149); Nebz-i temir dédi **ışlanmış ola** hürma ağı (2153); Ecri tamâm olur gibi **eylemiş ola** 'ömre câc (2884); **Kılmış olursa** lâ-cerem mâni' olup aña me' âş (3039); Meger kim o şahîd olup mâli telef **olmuş ola** (3290); Koyun yaşın **geçmiş ola** sığır iki yaşında hem (3305); Beñze garîbe dünyâda **bırakmış ola** câyını (3353); Meger anuñ günâhını **gidermiş ola** zü'l-celâl (3362); Eger ağışam namâzında varup **görmüş olur** ise (3416); Meger şişmiş ola meyyit ya **dikmiş ola** anı cerrâh (3527); Yâhüd bir kimse borcına kefil **olmuş ola** mezkûr (3657); Şatun **almış ola** dédi velî bunuñ olur ma' zür (3658); Kıyâmetde anuñ yüzi **şoyılmış ola** bu tañcîr (3681); Derisi yüzlerinin hep **yüzilmiş ola** dér tañbîr (3688); Amâni **ermiş ola** kim vérip ol da ola beşâş (3747); Teşavvü'-ı niyet olsa o nehy **olmamış olur** (3791); Vaşıyyet **étmiş olursa** anuñ mâl-ı şülüşinden (3943); Hattâ birinde on hatim **eylemiş ola** müzdi dér (4218); Meger aña ben ni' metüm **eylemiş olam** iltimâs (4435); Yüz kul âzâd **étmiş ola** hürmet durur aña 'ivâz (4496); Meger o gün bir gayırısı mezkûr-ı zikr **étmiş ola** (4499); Râh-ı ziyâratuñda hem **bulmamış olsañ** nefsi-gül (4724); Olsun ki bid'at ehline **étmiş ola** ikrârüñ o (4808); Meger muhayyer oluban **bılmış ola** akrânını (4867); Benden dileye mâlin zulm **étmiş olam** zerrât (4963); Tañlil garâzı için **eylemiş ola** tezvîc (5279); Kim nefsi ile şehvâtı **olmamış ola** mañfûz (5279); Tâ fi'l-i şeni' birle **uzatmış olam** ayağ (5337); İşleyüme sözün **eylemiş ola** isrâf (5359); Kañrana baturalar **kaynamış ola** issü (5583); Allâh ile dér

cenge **başlamış ola** dër vâh (5602); Şuña kim Hâk te‘âlallâh **naşib êtmış ola** beñlik (5688); Olara **êrmış ola** emr-i Hüdâ’dan ‘aşerât (5979); Velî ol kelb anuñ etin **yémış olursa** bir miqdâr (6021); Meger câfî ile **çıkmuş ola** boğazlana hei’sât (6039); **Getürmiş olursa** eger cavidân (6073); Eger şol yanına anuñ **oturmuş olsadı** eşrâf (6117); Şokmış olur **kıymış olur** cânına (6260)

Muqadder **kılmamış olur** Hüdâ bilgil anı izâh (6264); Yil ile nâzile birle **karışmış ola** istinkâh (6275); **Söylemiş ola** şâyed uya bâri kıldıysa hâsed (6498); Babası anuñ **ölmüş olsa** eger (6596); Kim şöyle müsta‘mel bñar çör ile çöp **tolmuş ola** (7161); Bâğ-ı hayr içre niçün **bitmemiş ola** çemenüñ (7476); Yed-i bid’atla **kazmış ola** naqş-ı hâtmüñ (7497); Kudret elümle anı ben **yaratmış olam** dedî Hâk (7816)

3.3.2. Niyet fiilleri

Niyet fiilleri, -AcAk, -IcI/-UcU, -AsI sıfat-fiilleri ile yapılırlar. ol- yardımcı fiilin aldığı zamanda oluş ve kılışın bir niyet, bir teşebbüs halinde olduğunu gösterirler. Bu türdeki karmaşık fiiller genellikle tarz yönünden bir anlam özelliği gösterir. (Banguoğlu, 2007, s. 485). Bu türdeki karmaşık fiiller geçmiş veya da şimdiki zamanda gerçekleşmemiş, gerçekleşmesi de niyetlenerek geleceğe yüklenmiştir. (Korkmaz, 2007, s. 807). Metnimizdeki örnekleri şöyledir:

Yâ kıyâmet **kopıcağ olmaz** bu eṭvâra şalâ (989); Hılâf-ı şer‘e ol dâ‘î **olacak olur** ise dër (5674)

3.3.3. Alışkanlık fiilleri

Alışkanlık fiilleri -AcAk ol-, -IcI/-UcU ol-, -AsI ol-, -msAr ol- şeklinde kurulurlar. Bir oluşun şimdi, gelecekte yahut da geçmişte alışkanlık şeklinde sürdüğünü ya da sürecek olduğunu anlatırlar. Bir oluşun zaman yönünden değil de tarzı yönünden bir anlam inceliği taşır bu fiiller. Geniş zaman sıfat-fiilin –mAz ol- biçimindeki olumsuz şekli istek, şart, emir gibi kiplerle çekimlendiğinde istemezlik, kötü niyet anlamı verir. Fiilin mastar şekli ile ol- yardımcı fiilin 3. şahıs olumsuz çekimi birleştiğinde o eylemin yapılmasındaki uygunsuzluk durumunu ifade eder (Korkmaz, 2007, 803-806). Banguoğlu bu fiilleri başlama fiilleri olarak adlandırmıştır (2007, s. 484). Metnimizdeki örnekleri şöyledir:

Ger ben dedî bir kimseyi dost **eyler olsam** dünyede (8251); Gel bahşi birağ yoğsa başa **çıkılmaz ola** ay (1631); Tamâm gün **görünmez oluban** tolandı ki sâh (2329); **Qayırmaz olursa** bu deñlü haşır u çerâk (2620); Faqîr ola zelîl ola **édemez ola** hiç tedbir (3689); Şikârî tıticağ o kelb **yemez ola** diledi kim (6032); Rızâsın **gözlemez olsa** bu derde kılmasa tîmâr (6619); **Tuymaz ola** déyü buyurdı işit o şâhbâz (6786); Kim anuñ hüsni **êrişmez ola** pâyâna gönül (7604)

3.4. Yapısında isim-fiil bulunan birleşik fiiller

Yapısında fiilimsi bulunduran birleşik fiillerden biri de isim-fiille kurulan birleşik fiillerdir. Bu fiillerde yardımcı fiil isim-fiil yapısındaki bir asıl fiille birleşir. Burada yardımcı fiil kendi anlamını yitirmez.

Hayra dâl olup seni **kılmak diler** şâlih nihâd (466), Pes yaratmak isteyücek aldı toprağını anuñ (665), İy Kuloğlu **olmak isterseñ** eger şâhib-kemâl(839), Ki şundum **çıkarmak diledüm** edüklerini (2206), Anlar ki ola inkâr **olmak dileriseñ** yâr (5145), Teğallüb édüben cemâ‘âtüñüzi **tağtımak diler** (5716), Gel berü iy dost ilinde **bulmak isteyen** felâh (6281), Dâhil **olmak dileye** bâb-ı cenâna bâ-amâl(7565), Vücüdî şîşesin anda atup şındırmak isterdi(7949), Özini atmak isterdi qomazdı Cebre ‘il billâh (7950)

3.5. Anlam kaymasına uğramış deyimleşmiş birleşik fiiller

Deyimleşmiş birleşik fiiller, birleşik fiil tasnifi yapılırken ayrı bir başlık halinde değerlendirilip değerlendirilmemesi konusunda farklı görüşler doğmasına sebep olmuştur. M Levent Yener “*Anlamca Kalıplaşmış Birleşik Eylemlere Yapısal Bir Bakış*” adlı çalışmasında bu alanda yapılmış tasnifleri karşılaştırarak eylem ve adlardan oluşan deyimlerin söz dizimsel/ dil bilgisel değil anlam bilimsel öbek kabul edilmeleri gerektiğini dile getirmiştir (2015, s.180-196).

Bu grup içindeki birleşik fiiller bir isim ve bir yardımcı fiille kurulurlar fakat fiilden önceki ad ögesi sabit kalmaz, yalın olarak kullanılabileceği gibi bir isim grubu şeklinde de kullanılır ve işletme ekleriyle genişletilebilir. Fiilden önce gelen isim unsuru fiile bir nesne, yer tamlayıcısı veya zarf yahut da özne görevi ile bağlanır. Ad ögesi bir veya birden fazla olabilir. Bu birleşmenin sonucu olarak benzetmeler, mecazlı kullanımlar, somutlaştırmalar şeklinde anlam kaymaları oluşturur. (Korkmaz, 2007, s. 837-838). Bu tür birleşik fiillerde fiil unsuru kullanıldığı yere göre yardımcı fiil olma özelliği kazanır.

Tahir Nejat Gencan, birleşik eylemleri incelerken öbekleşmiş eylemler başlığında *Deyim Biçiminde Öbekleşmiş Eylemler* başlığıyla deyimleri inceler (2001, s.331-359).

“Bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden veya bir fiille başka bir fiil unsurundan oluşan yapılarıdır. İsim unsuru bu fiillerde özne, nesne, zarf, yer tamlayıcısı görevindedir. Sözlük anlamlarından tamamen ya da kısmen uzaklaşmalarıyla meydana gelen kalıplaşmış yapılar” (Öztürk 2008 s.46).

Haydar Ediskun “dördüncü öbek birleşik fiiller” alt başlığında anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri ele alır ve deyimleri inceler. Bu fiilleri üç gruba ayırır: 1. kendi sözlük anlamını koruyan birinci kelime ile kendi sözlük anlamından kaymış fiille birlikte deyim kuranlar, 2. bütün kelimeleri kendi sözlük anlamından kaymış ve tam bir deyim oluşturmuş olanlar, 3. ilk kelimesi ismin durumuna girenler (Ediskun 1992: 228-246).

aç-

gözünü aç-: “Uyanık davranmak, dikkatli olmak” Faḫr-i ‘ālem ḫazreti buyurdi aña gözün aç (369)

sırrın aç-: “sırrını paylaşmak” Meger ol mürtāz olanlara açā sırrın Ḥüdā (293)

kanat aç-: “uçmak” Gel hevā-yi dünyāya açma kanat mişl-i kelāğ (759)

ellerin aç-: “dua etmek” Ellerin açup okuyup ya‘nī du‘ā eder gibi (4244)

fal aç-: “fal bakmak” Ehl-i ‘arafāta dédi açā Ḥüdā bir ḫutlu fāl (4728)

kucaḫ aç-: “sığınmak için yer vermek” Eger aḫrānuñ olursa dér āğüş eyle aç kucaḫ (6400)

açıl-

gün açıl-: “Güneşin doğması” Gün açılıp ziyā vérüp eyledi ‘ālem incilāh (3318)

al-

haber al- “haberdar olmak” Gizlü a‘mālinden anuñ çünki aldılar ḫaber (843)

‘ibret al- “ders almak” ‘İbret alup eylegil hem şun‘-i settāra selām (895)

abdest al- “ibadet edebilmek için temizlenmek” Bir kimise dédi abdest alup ol yuya yüzün (1842)

elinden al- “bir şeyden mahrum bırakmak” Namāzın kılan nefis elinden alur bunca bāc (2296)

gözün nurın al- “kör etme, göremez hale getirme” Gözlerinin nūrın alup görmez édersem anı ben (3365)

şovuğ al- “üşütme, hastalanmak” Ki dördüncide déye şovuğ alduñ (6419)

günāhın al- “boş yere suçlamak” Zire mazlūmuñ günāhın alalar (6811)

az-

yarası az- “daha kötü duruma gelmek” Şudan azdı yarası o kişiniñ oldı hemān (1725)

bas-

pāy bas- Şular kim başalar du‘ānuñ çapısına pāy (2770)

bul-

hidāyet bul- “İslam dinini kabul etmek” Biri hidāyet buluban kıldı Hüdā’yı ittiḥaz (4376)

şöhret bul- “ün kazanmak” Çü şöhret bula ‘unvān-ı meşāyiḥ (68)

beḳā bul- “sonsuz olmak” Varını Ḥaḳ’uñ yolına terk éden bulur beḳā (294)

felāḥ bul- “kurtulmak, selamete ermek” *Sünnetün ḳā’imetün* bunı tutan bula felāḥ (1735)

yüz bul- “şımarmak” Ol yüz bulıban göre helāk olmağı zinhār (1223)

şifā bul- “iyileşmek” Şifā bulur idi dédi nice bulmayalar kim āh (3423)

bulandır-

‘aḳlını bulan- “sarhoş etme” Her nesne kim insānuñ ‘aḳlını bulandura (5632)

bük-

belini bük- “çaresiz bırakmak” Harāret belini büksün diziniñ üstüne çöksün (4072)

çat-

kaş çat- “kızmak, sinirlenmek” Ol kıla a‘ māli ehl-i cenneti sen çatma kaş (626)

çek-

kılıç çek- “saldırıya geçmek” Ümmetümuñ üstüne kılıç çeke ḥışım-nāk (5427)

çık-

ihrāmdan çık-: “Hac görevini tamamlamak” Efrād-ı hacc her-kim murād étdiyse ihrāmdan çıka (4663)

dök-

yaş dök-: “ağlamak” Mübārek gözlerinden yaş döküp ağladı nā-şād (3549)

döndür-

yüz döndür-: “gösterdiği ilgiyi kesmek” O yüz döndürmeye ašlā vére Hāğ yolına cān baş (3752)

düş-

üzerine düş-: “görev haline gelmek” Sünnet olaruñ üzerine düşe çü yap yap (1076)

gurūra düş-: “büyüklenmek, gururlanmak” Düşeler sürūra gurūra bu nās (7214)

ayru düş-: “ayrılmak, birbirinden uzaklaşmak”

ed-/et-

def éd-: “başından savmak” Ya‘ nī belā vü şiddetin def’ édüben vére ferāh (4298)

yüzünü aq etme-: “utandırmamak” Dédi mü’mindür anuñ yüzünü Allāh aq éde (967)

geç-

sözi geç-: “sözünü dinletmek” Lehv ehlinüñ geçmez sözi déyü buyurdu Muştafā (4287)

gel-

güç gel-: “zoruna gitmek, sıkıntı çıkarmak” Güç gele añlara illā baña ol mişl-i rağif (1995)

getür-

imān getür-: “İslam dinini kabul etmek” İmān getürmişem senüñ kitābuña ben āşikār (4397)

gör-

hoş gör-: “kusur saymamak, uygun bulmak” Hoş görüp anı dédi vérüñ baña da hişşe (5052)

hor gör-: “değer vermeme” Hor görme şaқın imdi ki sen ehl-i reşādı (1524)

gözle-

yolum gözle-: “beklemek” Dost hābīb-i ekremüñ yolını gözle ihtişāş (3048)

iç-

and iç-: “yemin etmek” Cebbâr-ı ‘âlem and içüp kıldı kâsem zü’l-kibriyâ (4195)

kıldur-

baş kıldur-: “isyan etmek” Baş kılduram yardım görem bak imdi bu icâda sen (7828)

kıp-

kıyâmet kıp-: “dünyanın sonunun gelmesi” Dédi ol hayr-ı halkullâh kıyâmet kıpmaya mahzâ (7374)

kıy-

karşı kıy-: “boyun eğmemek” Karşı kıyuban şâhâ cem‘ oldı biraz fellâh (5035)

kıur-

hayâl kıur-: “gerçekleşmesi istenilen şeyle ilgili düşünmek” Şüret-i Haqq üzre olup kıura bir dürlü hayâl (826)

kıuşan-

tığ kıuşan-: “kılıç takıp savaşa katılmak” Kıuşanup bêlüne tığ ét kâfiristâna hurûc (402)

kıür-

yüz kıür-: “saygı, sevgi göstermek için eğilmek” Êşigine yüzün kıürseñ édüp eger taħıyyâtı (4133)

kıut-

şaf kıut-: “namaz kılmak için yer almak” El bağlayup şaf kıutalar édeler istiğfâr aña (4221)

taşa kıut-: “taşla saldırmak, taşlamak” Gögsüne degin anı gömüp taşa kıutdılar (5531)

esmâ‘ kıut-: dikkatle dinlemek” Ne dédi kıut añun sözine esmâ‘ (168)

kıulaħ kıut-: “dinlemek, dikkate almak” Gelmese fi‘ le dédi kıut sen o şâhbâza kıulaħ (433)

pas kıut-: “paslanmak, kalbi kararmak” Şaħın ayrılma olardan kıuta dil milkini pas (1875)

sözünü kıut-: “dinlemek, emirlerini yerine getirmek” Kıut sözünü anuñ ét cennete rıdvâna ‘urüc (396)

kıutul-

dili kıutul-: “konuşamayacak duruma gelme” Kıutla kimsenüñ ol vaħtı dili söylemeye (7481)

kıur-

lâf kıur-: “iğnelemek” Haħ resüli buyurupdur işidüp sen urma lâf(763)

uy-

nefsüne uy-: “bedenin isteklerine uyup günah işlemek” Nefsüne uyup hâkı bâtıldan étmeyen temîz(426)

uzad-

pây uzad-: “gitmek” Târîk-i Hacc’a sen de uzadup pây(284)

ayağ uzad-: “niyetlenmek” Şabâh namâzını şu kim kılmâğa uzadur ayağ (3150)

vér-

cân vér-: “uğrunda ölmek” Her kim sözine cân vérür şübhesiz uçmağa girür (4230)

fetvâ vér-: “bir işin din açısın uygun olup olmadığını açıklama” Bu mes’eleden fetvâ vérdi ‘ulemâ böyle(4908)

elem vér-: “üzmek, sıkıntı vermek” Ol yol çok saña vérür elem gel burada yat (1090)

zarâr vér-: “kötülük etmek, zarara uğratmak” Günâh oldur ki kalbüne zelil vére zarâr vére (6750)

yağ-

cânûñ yağ-: “acıtmak, üzmek” İşüdübën yağa cânûñ mâlikini nâr-ı hadîş (353)

yet-

güci yet-: “üstesinden gelebilmek” Yine kim güci yétürse ger ola dâne-i haşhâş (3760)

Sonuç

Birleşik fiiller Türkçenin her döneminde olduğu gibi 17. yüzyılda kaleme alınan *Divân-ı Mesâbih* adlı eserde de yaygın bir şekilde kullanılmıştır. 281 varak ve 8480 beyitlik eserde 65 farklı anlam kaymasına uğramış deyimleşmiş fiil tespit edilmiştir. 21 alışkanlık fiili, 2 niyet, 53 öncelik fiili bulunmuştur. Eserde tasvirî fiiller de yaygın kullanılmıştır. 22 süreklilik, 11 tezlik, 5 uzaklaşma, 11 farklı yeterlik fiili incelenirken yaklaşma fiiline rastlanmamıştır. Özellikle yabancı kökenli isimleri fiilleştirmek adına birleşik fiillerden fazlaca yararlanılmıştır. Türkçe isimlerle kurulan birleşik fiillerin sayısı yabancı isimlerle kurulanlara oranla çok daha azdır. Metinde birleşik fiillerin en çok örneğini asıl yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller oluşturmaktadır. *ét-* fiili ile 73, *eyle-* fiili ile 216, *ol-* fiiliyle 149, *kııl-* fiili ile 282 farklı birleşik fiil tespit edilmiştir. Ayrıca bu fiillerin dışında *édür-* fiili ile 12, *kıılın-* fiiliyle 3, *édin-* fiili ile 9, *olun-* fiili ile de 26 farklı kullanıma rastlanılmıştır. Çalışmada eserin geniş hacmi göz önünde bulundurularak sadece bu fiillerin farklı kullanımları araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Kaynakça

Akbaba, Dlek (2007). Türkiye Türkçesinde yapısında isim-fiil bulunan birleşik fiiller. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 83-95.

Alibekiroğlu, Sertan (2007). Türkçede sözcük türetme yolları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (1), 35-46.

Banguoğlu, Tahsin (2007). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Baydar, Turgut (2013). İsim+yardımcı fiil şeklinde oluşan birleşik fiiller üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat AraştırmalarıEnstitüsü Dergisi*, 49, 55-66.
- Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Amire.
- Delice, H. İbrahim (2016). *Türkçe sözdizimi*. Kitabevi.
- Demir, Necati (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Tasvir Fiilleri Zeynep Korkmaz Aramaçanı*, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Deny, Jean (2012). *Türk dil bilgisi osmanlı lehçesi* (Ali Ulvi Elöve Çev.). Kabcacı Yayınları.
- Eker, Süer (2013). *Çağdaş Türk dili*. Grafiker Yayınları.
- Ercilasun, A. Bican (2014). *Kutadgu Bilig grameri: Fiil*. Akçağ Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2005). *Türk dili*. Bayrak Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2006). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. Ayraç Yayınları.
- Hacıeminoğlu, Necmeddin (2016). *Türk dilinde yapı bakımından fiiller*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2016). *Türkçenin dil bilgisi*. Akçay Yayınları.
- Karaca, H. (2021). Birleşik fiillerin tasnifi ve yapısında birleşik fiil olan birleşik fiiller. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 258-266.
- Karahan, Leyla (2004). *Türkçenin Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (1998). Türçede birleşik fiiller ve anlam kaymaları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 2(559), 3-14.
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (Şekil Bilgisi)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas, *Divân-ı Mesâbih*, Tavşanlı Zeytinoğlu İlçe Halk Kütüphanesi, Nu. 43 Ze 362.
- Özkan, Mustafa & Sevinçli, Veysi (2011). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, Akademik Kitaplar.
- Öztürk, Deniz (2008), *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Bileşik Fiiler*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şişman, R. Şenay (2019). Bir isim ve bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller: -Fahri'nin Hüsrev ü Şirin (2317B-4683B) örneği-. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 231-243.
- Taş, Bünyamin (2014). Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas Bağ-ı behişt (inceleme-tenkitli metin) (Tez No.385711) [Doktora tezi, Trakya Üniversitesi].YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Timurtaş, F. Kadri (2005). *Eski Türkiye Türkçesi XV. yüzyıl gramer-metin-sözlük*. Akçağ Yayınları.
- Vural, Hanifi, & Böler, Tuncay (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. Kesit Yayınları.
- Yener, M. Levent (2015). "Anlamca kalıplaşmış birleşik eylemler"e yapısalcı bir bakış. *Dil Araştırmaları*, (17), 179-197.